

Łódź, dn. 17.04.2023

Prof. dr hab. Jolanta Rudzka Habisiak
Wydział Sztuk projektowych
Instytut Tkaniny, Druku i Stylizacji Wnętrz
Kierownik Pracowni Stylizacji Wnętrza
Akademia Sztuk Pięknych
im. Władysława Strzemińskiego
w Łodzi

**Ocena rozprawy doktorskiej
Pani mgr Agaty Read
sporządzona w związku z przewodem doktorskim
wszczętym w dniu 19.01.2023 w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne
i konserwacja dzieł sztuki,
procedowanym przez Akademię Sztuk Pięknych w Gdańsku
procedura rozpoczęta przez Radę ds. Stopni,
Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku**

Dokumentacja przedstawiona do recenzji zawiera:

1. Życiorys;
2. Portfolio;
3. Rozprawa doktorska - dokumentacja fotograficzna;
4. Opis rozprawy doktorskiej.

Temat rozprawy doktorskiej : Kadry po kądzieli. Proces pracy z włóknem, jako feministyczna interwencja fotografii.

Promotor rozprawy: prof. dr hab. Aleksander Widyński

Podstawowe informacje na temat kandydata:

Mgr Agata Read urodziła się w

Dyplom magistra uzyskała w 2006 roku na Wydziale Architektury i Wzornictwa ASP w Gdańsku. Dyplom zrealizowała w pracowni profesora Huberta Smużyńskiego, pod promotorską opieką prof. dr hab. Krystyny Brandowskiej. Bezpośrednio po studiach wyjechała do Wielkiej Brytanii, gdzie kontynuowała edukację na licznych kursach np. Art in Second Half of 20th Century (Uniwersytet Sussex), Arts and Culture Management (Uniwersytet Sussex), Akwaforta (Rye Centre of Arts), jednocześnie rozwijając się twórczo.

Podjęła artystyczne działania w technikach sitodruku, rysunku i malarstwa, z którymi zapoznała się podczas studiów, łącząc wzajemnie te różne techniki w kolaże. Jednakże podstawą prac Doktorantki była i jest fotografia, która jest jednym z kluczowych elementów Jej pracy doktorskiej.

Uczestniczyła w wielu wystawach indywidualnych i zbiorowych m.in.:

- III Międzynarodowe Biennale Fotografii BWA Kielce;
- Ia Galeria Pall Mall Londyn East West Art Award Finalists Exhibition;

- Galeria POSK Londyn Wystawa Jesienna Polskich Artystów Plastyków w Wielkiej Brytanii APA.

Jednocześnie kontynuowała edukację artystyczną podczas programów, takich jak:

- Program Mentorski Sputnik Photos w Warszawie (2018/2019).
- W 2019 roku rozpoczęła studia III stopnia w Szkole Doktorskiej Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku.

Podczas studiów doktoranckich Mgr Agata Read kontynuowała działalność artystyczną, biorąc udział w wielu wystawach krajowych, między innymi:

- „N8” Wystawa absolwentów Programu Mentorskiego Sputnik Photos Warszawa, kurator Rafał Miłach;
- „ShowOFF” Wystawa pokonkursowa laureatów, Krakowski Miesiąc Fotografii, Kraków, kuratorka: Joanna Rzepka-Dziedzic;
- Gdańskie Biennale 2020, Gdańska Galeria Miejska, kuratorka: Grażyna Tomaszewska;
- Baltic Mini Textile Gdynia 2022, wystawa laureatów, kuratorka: Anna Śliwa;

Oraz w wystawach zagranicznych, między innymi:

- „Work about work” The Dirty Old Dog Gallery, Hastings, kuratorka: Megan Donfrancesco;
- „Artists Intervenes” LensScratch, kuratorka Adriene Hughes;
- „Siostra Ziemia”, BBBKultPont, Budapeszt, kuratorka: Katarzyna Lewandowska;
- „The Power of Hope” Londyn, kuratorka: Pauline Rafal.

Doktorantka ukończyła również program „Fotografia Feministyczna” organizowany przez Międzynarodowe Centrum Fotografii w Nowym Jorku; Od ośmiu lat mieszka i pracuje w Hastings na południu Anglii. W swoim regionie jest znaną i cenioną artystką i fotografką. Współpracuje z władzami miasta (Hastings Council), podmiotami wspierającymi rozwój regionu (Locate East Sussex, Fun House Festival), jak i lokalną gazetą („Hastings Independent”).

W czerwcu 2022 roku została przyjęta do prestiżowego programu mentorskiego Trace Mentorship, który przy współpracy z kuratorkami z Galerii Tate i Muzeum Wiktorii i Alberta zakończy się wystawą w Londynie w czerwcu 2023 roku.

W obszarze zainteresowań badawczych i artystycznych Pani Agaty Read leży związek fotografii, feminizmu i włókna, jak również proces interwencji w strukturę materialną fotografii.

Ocena rozprawy doktorskiej Pani mgr Agat Read

Temat rozprawy doktorskiej : Kadry po kądzieli. Proces pracy z włóknem, jako feministyczna interwencja w strukturę fotografii.

Przedstawiona mi do oceny rozprawa doktorska składa się z pracy badawczo – artystycznej oraz pracy pisemnej.

Część badawczo – artystyczną stanowi dokumentacja fotograficzna serii dzieł w technice fotografii z interwencjami z obszaru technik rękodzielniczych i tkaniny, do opisu których przejdę w dalszej części recenzji.

Zazwyczaj nie rozpoczynam recenzji od oceny wizualnej strony dysertacji, ale w tym przypadku mam nieodpartą chęć podzielenia się wrażeniem, jakie zrobiły na mnie nadesłane materiały do recenzji pracy doktorskiej Pani mgr Agaty Read. Oryginalnie, oryginalnie przygotowana dokumentacja, umieszczona w futerałach, będącym intrologatorskim dziełem, moje ulubione szycie albumów w pionie i w poziomie, wpasowanych w futerał i do tego kolor – czerwień adekwatna do podjętej tematyki. Pierwsze wrażenie edytorskie oczywiście ma znaczenie, ale dopiero gdy pozna się merytoryczną zawartość, zaskoczą rezultaty artystyczne, całość jest kompletna i godna uznania.

Przechodząc do zawartości merytorycznej, na układ kompozycyjny opisu pracy doktorskiej składa się 13 rozdziałów, począwszy od wstępu, opisu metody badawczej, terminologii, genezy tematu, poprzez kluczowe zagadnienia dotyczące fotografii, włókna i feminizmu, wzajemnych relacji pomiędzy tymi obszarami, aż po zakończenie i listę bogatej bibliografii. Doktorantka podejmuje analizę pojęć związanych z przedmiotem badań, odnosząc także własne działania do środowisk twórczych w obszarze fotografii, tkaniny artystycznej w aspekcie feministycznym.

Już z pierwszych stron dysertacji, w stawianiu tez badawczych emanuje wysoka świadomość Autorki, docieklivość i chęć zrozumienia zależności w podejmowanych tematach.

Za Doktorantką: Celem badawczym jest dowiedzenie trafności mojej tezy, iż wprowadzając włókno do struktury fotografii, tym samym wnosimy wątek dyskursu feministycznego. Kolejnym celem badawczym jest opisanie istniejących współzależności między przędzą a fotografią oraz analiza pokrewnych obszarów badawczych, jak i zaobserwowanie nowych relacji poprzez proces pracy z obydwoma materiałami. Badanie owych zależności odbywa się na podstawie stworzonych fotohaftów oraz autoetnograficznej obserwacji podczas procesu twórczego i analizy literatury. Jako fotohafty rozumiem tu fotografie, gdzie wystąpiła świadoma ingerencja w ich strukturę przy użyciu przędzy.

W analizie metody badawczej Autorka postawiła sobie za cel udowodnienie tezy, iż włókno może być wprowadzeniem dyskursu feministycznego do fotografii zarówno w kontekście praktycznym, jak i teoretycznym. Podczas pracy nad dziełem doktorskim Artystce towarzyszyły 3 metody: intuicyjna, autoetnografia i autoteoria.

Doktorantka wywodzi, iż: *Badania artystyczne są w dużym stopniu intuicyjne i często w ich wyniku powstaje autorska metoda badawcza. Jej metoda autoetnograficzna polegająca na obserwacji zjawisk, które zachodziły w niej samej podczas pracy, doprowadziły ją do metody, zwanej autoteorią, które to pojęcie pojawiło się we wczesnych latach XXI wieku i początkowo służyło do opisywania dzieł literackich. Odnosiło się do prac, które w świadomy sposób łączą autobiografię, teorię i filozofię³. Autoteoria stała się współzależnością pomiędzy teorią a praktyką – metodą, która wykorzystuje doświadczenie poznania ucieleśnionego, by rozwinąć teorię, a osobiste doświadczenia zasila myślenie teoretyczne. Autoteoria jest również silnie związana z teorią feministyczną, gdyż to*

właśnie feministki, jako jedne z pierwszych zauważyły, że podział na życie i sztukę nie istnieje. A to, co do sztuki wnosi twórca, jest nierozdzielnie związane z jego doświadczeniem.

Odnosząc do stosowanej w dysertacji terminologii, wszechobecne jest typowo tekstylne nazewnictwo. Dla mnie, artystki wywodzącej się ze świata tkaniny artystycznej pojęcia-włókno, nić, przędza, tekstylia, włókiennictwo, sztuka włókna, stale funkcjonują w moim środowisku naturalnym. W sztuce pojęcia te wciąż traktowane są jako elementy technik wytwórczych, rzemieślniczych, pomimo iż można przytoczyć wiele nazwisk uznanych twórców posługujących się szyciem, stębnowaniem, haftem, cerowaniem, zszywaniem, łataniem, że przytoczę nazwiska kilku polskich artystek Doroty Grynzel, Emilii Bohdziewicz, Dobrosławy Kowalewskiej, Katarzyny Markiewicz, Anny Więckowskiej Kowalskiej, czy Doroty Tarnawskiej Urbanik.

Także w przestrzeni międzynarodowej znajdzie się liczne grono artystów wykorzystujących te elementarną technikę łączenia, zdobienia, wymagającej jedynie prostego narzędzia- igły, nici i ogromnej cierpliwości. Należy do nich na przykład Juana Gomez, Marisa Veerman czy Jose Romussi.

Haft na fotografii artystki z Chile Juany Gomez jest definiowany przez naturę i procesy, które determinują strukturę istot organicznych. W szczególności patrzy ona na centralny układ nerwowy ludzi i zszywa połączenia między jego różnymi obszarami. W ten sposób rozszyfrowuje język ciała i

rozdziela wzorzec, który wpływa na procesy biologiczne, społeczne i kulturowe.

Australijska artystka Marisa Veerman tworzy prace inspirowane dziecięcą niewinnością, kruchością i emocjami, które przyciągają widza do wewnątrz, czyniąc widzialnymi, abstrakcyjnymi ludzkimi

emocjami, stosuje własną technikę łączenia fotografii i delikatnego haftu.

Artystą mix mediów, urodzonym w Chile, który także używa ręcznego haftu do transformacji

fotografii, jest Jose Romussi.

Przykłady można by mnożyć, udowadniając, że działania twórcze Pani Agaty Read mają swoje miejsce w międzynarodowym kręgu artystów posługujących się haftem, łączących tę technikę z fotografią.

Warto przytoczyć pojęcie *Haftu zaangażowanego* jednego z nurtów sztuki współczesnej, który czerpie z bogatej tradycji tkaniny artystycznej, jak i samych technik rękodzielniczych. Działania związane z *tkaniną zaangażowaną* wpisują się w nurt sztuki zdeklarowanej, jako postawa polityczna – sztuki społecznie zaangażowanej czy krytycznej. Artyści chętnie po nią sięgają, traktując jako jedną z wielu możliwych form wypowiedzi. W ich wydaniu tkanina zyskała walory krytyczne i stanowi świadectwo stosunku do różnych, bardzo często niewygodnych czy wręcz pomijanych, a jednocześnie

niezwykle ważnych, tematów. Przedstawicielką tego nurtu jest np. artystki Regina Kulig i jej haft

Kobiety na banknoty i Monika Drożyńska

Genezy tematu pracy doktorskiej mgr Agaty Read upatrywać trzeba w fotografii i jej twórczej transformacji, prowadzącej do kolażu. Wspomniana wcześniej interwencja w strukturę fotografii poprzez nakłuwanie i stębnowanie kolorową nicią uzyskuje osobistą nazwę *fotohaftu*, jako obiektu, który składa się z fotografii wydrukowanej na papierze, której strukturę fizyczną naruszyła perforacja i w następstwie procesu szycia, włókno.

Autorka stworzyła podział na różne rodzaje ingerencji- kolaż, ingerencję w chemiczny proces powstawania fotografii, fotografię performatywną oraz finalnie *fotohaft*.

Podczas kwerendy naukowej odnoszącej się do przedmiotu dysertacji Doktorantka doszła do konkluzji, iż obszar jej zainteresowań stanowi istotną lukę w badaniach teoretycznych i stoi przed nią szansa wniesienia własnych doświadczeń w tym obszarze sztuki.

W odniesieniu do *fotohaftu* MGR Agata Read definiuje każde z mediów, które weń wprowadza: *Haft jest haptyczny, fotografia jest optyczna, podkreśla swoją treść. Fotografia jest dwuwymiarowa, haft ma dodatkowy trzeci wymiar. Fotografia jest zakorzeniona w technologii, praca z włóknem wyrosła z rzemiosła. Wprowadzając włókno do fotografii, angażujemy również wszystkie uwarunkowania znaczeniowe materiału, jakim jest włókno.*

Doktorantka podkreśla silny związek między pracą z włóknem a kobietami, powołując się na w analizie Rozsiki Parker w publikacji *The Subversive Stich. Embroidery and the making of feminine*. To istotna pozycja wydawnicza, w której autorka opisuje historię haftu, głównie w Wielkiej Brytanii, począwszy od średniowiecza, a skończywszy na współczesności w kontekście historii kobiety w społeczeństwie. Publikacja ta znacząco wpłynęła na Doktorantkę, która włączyła do analizy *fotohaftów* pojęcia – feminizm w ślad za tezą, że wraz z włóknem do fotografii wnosimy wątek dyskursu feministycznego.

Dla zobrazowania zależności i uporządkowania pojęć Agata Read stworzyła prosty diagram, który czytelnie wyznaczył strukturę pracy pisemnej. Kwintesencją analizy wzajemnych relacji pomiędzy fotografią, włóknem a feminizmem jest obiekt badań, właśnie *fotohaft*.

Autorka przybliżyła historię i znaczenie fotografii... *Do fotohaftu fotografia wnosi swój własny ciężar znaczeniowy – metaforyczny, jaki materialny, łączymy z nią wiele metafor i skojarzeń analizowanych przez wielu filozofów i myślicieli.* Przywołuje cytaty z książki *O fotografii* Susan Sontag skłaniające do natychmiastowego sięgnięcia do tej kultowej pozycji.

Za autorką: *Fizyczność i materialność fotografii w moich badaniach nad fotohaftem interesują mnie najbardziej, gdyż patrząc na fotografię w jej relacji z tkaniną i przędzą, nie sposób pominąć fizycznego aspektu tego medium.*

Autorka przywołuje nazwiska Elizabeth Edwards i Janice Hart, autorek, które w publikacji *Photographs Objects Histories: On the Materiality of Images*, w całości poświęcają zagadnieniu materialności fotografii, a także historyka fotografii Geoffrey Batchen'a. W swojej książce *Forget Me Not. Photography and Rememberance* analizuje wiele obiektów fotograficznych powstałych głównie pod koniec XIX wieku.

Przedstawione wnioski w tych i innych przytoczonych w dysertacji autorów i ich tekstów, istotnie wpłynęły na tezę Doktorantki, z której wynika, iż wprowadzenie innego materiału do fotografii może wzbogacić wiele doznań doświadczanych przez obserwatora w zetknięciu z fotografią.

Doktorantka pisze: *fotografia ma treść i materialność. W swojej treści dzieli i tnie rzeczywistość na fragmenty. Odwołuje się do pamięci i czasu. Potrafi zatrzymać przeszłość i funkcjonować w formie talizmanu. Może więc mieć swoją fizyczności materialność. Była postrzegana jako umiejętność techniczna i rzemiosło, dziś z powodzeniem funkcjonuje w świecie sztuki.*

WŁÓKNO

Autorka ciekawie przepływa z nami przez morze pojęć związanych z tkaniną w kontekście historycznym, archeologicznym, mitologicznym czy metaforycznym. Jest i o odkryciu jaskini Dzudzuana w 2009 roku, gdzie Eliso Kvavadze, botaniczka z Gruzji, odkryła w masywie gór Kaukazu, najstarsze udokumentowane ślady włókien stworzonych przez człowieka. Wiemy dzięki temu, że w epoce lodowcowej w Gruzji ludzie robili nici z włókien dzikiego lnu. Skoro już 34 tys. lat temu, używając najprostszych narzędzi, jest o micie Ariadny i Tezeusza, metaforze nici wskazującej drogę znajdujemy również u braci Grimm w bajce *Wrzeciono, czótenko i igła*, srebrny sznur, znany również jako sutratka lub nić życia antahkarany w tradycji hinduizmu, odnoszący się do życiodajnego połączenia od wyższej jaźni (atmy) do ciała fizycznego. To tylko kilka z wymienionych w pracy interesujących przykładów metafor kulturowych odwołujących się do tkaniny czy włókna.

Bezsprzecznie istnieje silny związek kobiet z pracą z włóknem, szerzej z tkaniną. Odnosi do etnicznych korzeni, rodzinnych tradycji, przekazywanych z pokolenia na pokolenie technik i deseni, wiąże się często z trudem i niedowartościowaniem tych umiejętności.

Odrębnym zagadnieniem jest droga tkaniny, do rangi sztuki, którą zawsze znaczyło miano rzemiosła, w dodatku przypisywanego kobietom.... Praca z tkaniną postrzegana była jako czyste rzemiosło. Ten podział trwał przez wieki, ściśle chroniony przez historyków sztuki, krytyków i kuratorów...

Za Autorką: *Włókno jest więc symbolem drogi do celu, drogi do rozwiązania problemu, jest metaforą mądrości, życia i przeznaczenia. Za pomocą nici snujemy opowieść, nić łączy, zszywa i buduje nowa całość, służy naprawie. Jest symbolem narodzin i rozwoju, stworzenia świata i ludzkiego losu, jest metaforą bezpieczeństwa, opieki i ukrycia.*

FEMINIZM

Podążając za diagramem Doktorantki, dotykamy pojęcia feminizm z całym bagażem znaczeń, kontrowersji, rezonansu społecznego. Za Autorką: *u podstaw feminizmu leży wiara w pełną równość społeczną, ekonomiczną i polityczną kobiet. Chciałoby się dodać równość na polu sztuki....*

Słowo feminizm jest dzisiaj odmieniane przez wszystkie przypadki i łączone z wieloma dziedzinami nauk. Jest filozofia feministyczna, antropologia feministyczna, feministyczna teoria prawa, feminizm w muzykologii, teologia feministyczna i oczywiście sztuka feministyczna.

W ramach badań Doktorantka akcentuje znaczenie poznania feministycznej teorii ciała, zwrot w kierunku cielesności i poznania cielesnego. Przywołuje tu wydaną w 1949 roku książkę Simone De Beauvoir *Druga płeć*, gdzie: *autorka podkreśla rolę ciała, jako formy materialnej egzystencji, która definiuje nasze doświadczenia poznawcze. Poprzez fenomenologiczną analizę różnych etapów kobiecego życia, De Beauvoir stawia tezę, iż to, jak dziewczynki, a później kobiety*

doświadczają swoje ciało, jest wynikiem umiejscowienia tego ciała w społeczeństwie, a dokładniej – bycia pod ciągłą obserwacją innych Gaze, obserwacja, spojrzenie, uważne spojrzenie pojawia się w dalszej części mojej pracy w kontekście określenia male gaze, które oznacza obserwację, spojrzenie z męskiej perspektywy, a wyraźnie opisane jest w feministycznej historii sztuki.

Agata Read podkreśla, iż feminizm to nie tylko warstwa filozoficzno- naukowa, ale także życiowa codzienność i osobiste doświadczenia, które poprzez powtarzalność zdarzeń tworzą kanon, wzorzec. I te właśnie procesy są najbardziej intrygujące i godne szerszych badań.

Do wymienionych przez Doktorantkę wybitnych autorek, analityczek feminizmu, Lindy Nochlin i jej tekstu *Dlaczego nie było wielkich artystek* oraz wybitnej akademicki zajmującej się feministyczną historią sztuki Griseldy Pollock, proponuję dołączyć Whitney Chadwick, autorkę książki *Kobiety, Sztuka i Społeczeństwo*.

Jak pisze Read: Feminizm jest więc filozofią dążącą do równości społecznej, ekonomicznej i politycznej kobiet. Jest ruchem wyznającym inkluzywność nie tylko wobec kobiet, ale też innych dyskryminowanych grup społecznych. Jest filozofią zwróconą w stronę cielesności. Feminizm może być formą aktywizmu. Wiele gałęzi nauki rozpoznaje dziś luki spowodowane wykluczeniem kobiet z historii, jedna z nich jest feministyczna historia sztuki.

WŁÓKNO I FEMINIZM

Ważną konstatacją powyższego hasła jest zdanie *tkanina ma bliski związek z aktywizmem kobiet* i to niezależnie od zawodowych, hobbistycznych czy artystycznych uwarunkowań.

Autorka opisuje losy kobiet związanych z przemysłem włókienniczym w dobie XIX. *W skomplikowanej historii polityki związanej z włókiennictwem praca kobiet nie zawsze była uznawana za kluczową, ale zawsze wypełniała szczeliny powiązanych z włókiennictwem teorii dotyczących związku pomiędzy klasą a płcią, mechanizmów patriarchy, praw pracowniczych, rasizmu i globalnej nierówności.*

Nie sposób w tym miejscu nie przywołać historii łódzkich kobiet i dziewcząt i ich roli, jaką pełniły w nieistniejących już zakładach przemysłu włókienniczego, przędzalniach, tkalniach, jednocześnie utrzymujących rodziny i wychowujące dzieci. Dotyczy to także ciężkiej pracy przątek, tkaczek w Wielkiej Brytanii i w wielu innych krajach na świecie.

Autorka przybliży historię i powód powstania ruchu Arts and Crafts Movement zainicjowanego przez Williama Morrisa w Wielkiej Brytanii, a także historię walki kobiet o prawo wyborcze, obecność w przestrzeni publicznej choćby w formie projektowania i wykonywania banerów czy plakatów towarzyszącym protestom. Ciekawie opowiada o Lidze Artystek Sufrażystek (Artists' Suffrage League) i ich roli w wykorzystaniu technik haftu do wzmocnienia przekazu wizualnego.

Cytuję: Sztuka włókna często służy jako wyraz identyfikacji konkretnej grupy etnicznej, narodowej lub podkreślenie przynależności do grupy politycznej. Za pomocą tradycyjnych haftów, kolorów czy fasonu ubrań, tkanina może stawać się językiem wizualnym.

Doktorantka przedstawia historyczne fakty dotyczące statusu prawnego, politycznego, osobistego czy zawodowego. Artystyczne życie kobiet zyskuje na znaczeniu i sile oddziaływania: *Materiały tekstylne, takie jak haft, prace szydełkowe czy tkactwo, zyskują nowe polityczne znaczenie.* Powstają inicjatywy edukacyjne i wystawiennicze promujące twórczość artystek feministek, a wśród nich Judy Chicago, jedna z kuratorek wystawy Womanhouse, również autorki monumentalnej instalacji The

Dinner Party, prezentowaną w Brooklyn Museum, Maria Pinińska Bereś z charakterystycznym różowym kolorem jej miękkich obiektów, Louise Bourgeois i jej wolnostojąca rzeźba *In Respite* z 1992 roku czy Teresa Tyszkiewicz, tworząca obrazy, instalacje, filmy często używając szpilek. *Amerykańskie artystki Valerie Jaudon i Joyce Kozloff stały się centralnymi figurami rodzącego się w latach 70. ruchu The Pattern and Decoration Movement.* Doktorantka cytuje słowo *craftivism*, czyli *craft + activism*, *rzemiosło + aktywizm* po raz pierwszy użyte przez amerykańską pisarkę Betsy Greer w 2003 roku, definiując je jako *formę aktywizmu zawierającą elementy feminizmu i antykapitalizmu.*

Polską artystką wypisującą się w ten nurt jest artystka Monika Drożyńska, której subtelne w formie hafty często głoszą ostre hasła, podkreślając historyczny dualizm pomiędzy domowym aspektem haftu i jego zdolności do wyrażania buntu...

W dalszej części opisu Doktorantka podaje kolejne przykłady walki kobiet o samostanowienie jak działalność Stowarzyszenia Ladies' Sewing Circle and Terrorist Society wytwarzane w Gee Bend, małej wsi w Alabamie afroamerykańskie kołdry patchworkowe, białoruskie „Vyzhyvanki“, dywany tkane przez kobiety w Afganistanie.

Odnajdujemy związki sztuki włókna z protestem przeciwko systemom kapitalizmu i patriarchy, jak i sprzeczności wobec wojen. Pojęcia włókna i feminizmu nieustannie się przeplatają, silnie oddziaływujący na siebie nawzajem.

FOTOGRAFIA I WŁÓKNO

W kolejnym diagramowym układzie Doktorantka przedstawia związki tkaniny, włókna, nici z fotografią. Przywołuje jedno z wcześniejszych form fotografii-dagerotypy, które musiały być trzymane i poruszane, by obraz stał się w pełni widoczny, zatem aspekt taktylny i wizualny był spełniony, występowało również łączenie różnych materiałów.

Autorka przygląda się sztuce włókna, jak i fotografii z perspektywy rzemiosła, obie dziedziny mają wspólną cechę, bowiem łączą się z pojęciem rękodzieła, umiejętności manualnych, gestu czy wreszcie narracji. *Fotografowie tworzą narracje, opowiadają nam historie. Praca z włóknem jest wyjątkowo podatna na snucie historii. Grupy ludzi, z reguły kobiet, pracujących razem, złączone rytmem i monotonią gestu na długie godziny, stwarzają idealne warunki do wymieniania się doświadczeniami i opowiadania prastarych baśni.* Sam proces pracy jest widocznym zapisem mijającego czasu: *Połączenie obu mediów jest więc też połączeniem narracji, gdzie każda prowadzona jest w bardzo odrębny sposób. Gdzie często wydaje się, iż włókno przejmuje dokumentalną właściwość fotografii, w tak dosłowny sposób obrazując każdą minutę pracy, obrazując czas.*

Read komentuje artykuł Jerzego Olka w 4 w moim odczuciu – zestawienia obu mediów, tkaniny i fotografii, dokonuje Jerzy Olek w 4 numerze magazynu *Powidoki*, w całości poświęconemu tekstyliom. Zwraca on uwagę na monotoność w pracy wybitnych projektantek tkaniny. *Gunta Stolz i Annie Albers zgodnie twierdziły, że niezależnie od charakteru faktury tworzonych tkanin, należy wzbogacić je o czytelne wyeksponowanie osnowy i wątku. Przypomina to wystawianie w okresie konceptualizmu serii monotematycznych fotografii, które równocześnie miały być metakomentarzem do natury samego medium.*

W podsumowaniu tej części pracy pisemnej Autorka opisuje twórczość Zofii Kulig, artystki nawiązującej w kompozycjach fotograficznych do deseni tradycyjnych tureckich dywanów. *Artystka odwołuje się do dekoracyjnych form, jednocześnie poruszając istotne problemy społeczne, często odnoszące się do opresyjnej władzy nad jednostką.*

W trakcie badań mgr Agata Read stworzyła listę 26 artystów wraz z opisami ich twórczości, którzy konsekwentnie działają w technice *fotohaftu*, do której dorzuciłabym jeszcze dwa nazwiska: JuanyGomez z Chile i Marisy Veerman z Australii.

WŁÓKNO, FOTOGRAFIA I FEMINIZM

Rozdział ten jest finałowym aktem połączenia wszystkich pojęć i obszarów badań Doktorantki, w którym wszystkie doświadczenia i zmagania znajdują twórczą egzemplifikację w postaci cyklu *fotohaftów*.

W początkowej fazie Artystka zagłębiła się w charakterystykę haftu kaszubskiego, jednak kryzys pandemiczny dość radykalnie zmienił optykę i plany związane z przedmiotem doktoratu, co zaowocowało rozwinięciem spektrum metodologicznego o *autoteorię*.

Praktycznym następstwem wybuchu pandemii było porzucenie przez Doktorantkę haftu kaszubskiego, ze względu na brak możliwości kontynuowania badań na Kaszubach i rozpoczęcie poszukiwań nowych formalnych rozwiązań wprowadzenia włókna do struktury fotografii. Wówczas na Jej drodze stanęła cudowna, minimalistyczna japońska technika ozdobnego cerowania *sashiko*, która za Autorką: *powstała z potrzeby wzmocnienia materiałów tekstylnych, takich jak ubrania, pledy czy kołdry. W moim rozumieniu feminizmu jednym z jego przejawów jest troska, jak i wsparcie. Metaforycznie oba te terminy łączą się z techniką wzmocniania i naprawy tkanin sashiko. Technika ta jest wyrazem troski i uwagi poświęcanej materiałowi, który służy nam do okrycia, ogrzania, ochrony.*

Jednym z wyników eksperymentu z *sashiko* jest tryptyk *Studium tkaniny*. Każda z części tryptyku ma format 20 x 20 cm i została wydrukowana na papierze Canson Baryta. Do naniesienia motywów inspirowanych wzorami *sashiko* Autorka zastosowała podstawową technikę szycia igłą z czarną nitką, poprzedzona naniesieniem delikatnej perforacji na powierzchnię fotografii.

Autorka uwydatnia tu znaczenie gestu, wielokrotnie powtarzanego, czasem mechanicznego, rytualnego w swojej istocie aktu twórczego.

Wynikiem kolejnego eksperymentu polegającego na użyciu aparatu analogowego do serii autoportretów jest tryptyk *Nothing Lasts, Nothing is Finished, Nothing is Perfect nawiązujący do wabi-sabi (pol. Nic nie trwa, nic się nie kończy, nic nie jest doskonałe)*. Każda z części tryptyku ma format 50 x 50 cm i została wydrukowana na papierze Canson Baryta. Autorka zastosowała tu wspomnianą wcześniej technikę ręcznej perforacji i przszycia wzoru czerwoną nitką. Wartością dodaną podczas procesu szycia jest jego rytmiczna powtarzalność, pozwalająca na skupienie i medytację, oderwanie od codzienności, wsluchanie się w siebie.

Tryptyk *The Radical Power of Optimism (pol. Radykalna siła optymizmu)* powstał z potrzeby zmierzenia się z różnorodną materią papieru. *Już na etapie fotografowania podjęłam decyzję o użyciu trzech różnych filmów analogowych. Kolorowego negatywu, czarno-białego oraz kolorowego negatywu charakteryzującego się specyficznym zabarwieniem fioletowym. Powstałe w tym procesie autoportrety zostały wydrukowane na japońskim papierze Awagami Kozo, naturalnym papierze o niezwyklej wytrzymałości przy jednoczesnej lekkości i stosunkowo małej grubości. W wyniku transformacji papieru, zaginania i składania, zniekształcającego autoportret, następnie podziurkowane i przszyte wg wzoru *sashiko*, powstały części tryptyku o wymiarach 80x80 cm każda.*

Finałowym cyklem jest seria pięciu prac o tytule *Mojry (boginie przeznaczenia)*. Za Autorką: *Cykl Mojry jest dla mnie metaforą kobiecej siły, siostrzeństwa, zdobywania władzy nad własnym losem i akceptacji własnego ciała.*

Praca *Kloto*, o formacie 72x72 cm, została wydrukowana na dwóch różnych papierach- Fine Art Pearl oraz Photo rag Baryta co pozwoliło zróżnicować faktury.

Praca *Lachesis* z cyklu *Mojry* o wymiarach 72x72 cm, inspirowana jest techniką patchworku. Praca ta składa się z 49 części- fotografii na różnych papierach zszytych razem.

W pracy pt. *Atropos* o wym. 72 x 72 cm Autorka zastosowała zabieg łątania, wszywając fragmenty fotografii we wcześniej wydarte miejsca. *Łatanie jest w założeniu podobne do techniki sashiko. Służy temu, by wzmocnić, naprawić przedmioty z tkaniny, aby mogły dłużej nam służyć. Ten akt wpisuje się w moją koncepcję przyszłości, w której powinniśmy odchodzić od świata nadprodukcji i niekończącej się konsumpcji, przedłużając żywotność przedmiotów.*

W pracy *Aglaja* o wymiarach 72x72 cm Artystka skupiła się na materialnej niedoskonałości. Fotografia wykonana w procesie analogowym, została wydrukowana na japońskim papierze Awagami Kozo. Upřednio pogniecione fragmenty papieru przeszły autorką procedurę i pokryte zostały czerwonym haftem wg wzoru *sashiko*.

Piątą część cyklu *Mojry*, *Eufrozyna* w formacie 72x72 cm tworzy patchwork złożony z elementów w kształcie sześcioboku, połączonych czerwona nicią. Kolejne dzieło, praca *Togetherness* (pol. wspólnota.) o formacie 90x60 cm składa się z ok. 50 fotografii zszytych razem odnosi się do kręgu kobiet wspólnie pracujących nad patchworkiem.

Tryptyk *Material Consciousness* (pol. Świadomość materiałowa) powstał w wyniku patchworkowego zszywania filmów pozytywowych barwnych i czarnobiałych, a każdy element ma wymiary 15x15 cm.

Podsumowanie

Jestem admiratorką *fotohaftów*, oryginalnych dzieł Pani mgr Agaty Read łączących różne światy, fotografię, rękodzieło i minimalistyczne, geometryczne desenie. Bazowe fotografie przykryte są siatką, rodzajem rastra, filmu, nadają dziełom Doktorantki intrygującą wielowymiarowość. Nić, czasem czarna, czasem czerwona, czasem wyrazista i zmierzwiona, czasem subtelna ledwie widoczna, tworzy delikatną pajęczynę znaczeń. Proces perforowania, znakowania miejsca w przypadkowych polach fotografii, raz w oko, raz w ucho, raz w usta i nos. Dziesiątki dziurek dających potem życie włóknistym kreskom. A później długotrwały, żmudny, zarazem delikatny akt szycia. Chciałoby się zadać pytanie, jaki cel przyświeca oplataniu nicią autoportretów? Czy to potrzeba ukrycia się, lęku przed doczesnością życia? Czy może szukanie bezpiecznej przystani? Z dysertacji wynika, że mgr Agata Read czyni honory wobec technik związanych z tkaniną, stębnowaniem, haftem, szyciem etc. odwiecznie immanentnych czynności przypisywanych kobietom. Czyni także honory wobec fotografii, której elementy narracyjne podobnie jak w tkaninie, łączą się z pojęciem rękodzieła, umiejętnościami manualnymi i powtarzalnym gestem. Klamrą spinającą *fotohafty* jest feminizm postrzegany, obok odniesień filozoficznych, jako codzienne doświadczanie społecznej roli kobiety, rodzicielki i opiekunki, bojowniczką o swoje prawa i artystki.

Opis pracy doktorskiej przygotowany jest z erudycyjną lekkością, pasją, znajomością problematyki, osobistą refleksją. Postawione tezy badawcze zostały przekonująco udowodnione, poparte właściwymi cytatami. Na uznanie zasługuje obszerna bibliografia świadcząca o wnikliwej analizie podjętego tematu.

Konkluzja

Pani Mgr Agata Read jest wyrafinowaną, wrażliwą artystką. W jej realizacjach czytelny jest instynkt badawczy i zamiłowanie i do eksploracji świata tkaniny, fotografii i pozycji współczesnej kobiety. Przedstawiona do recenzji dokumentacja jest starannie przygotowana. Rozprawa doktorska jest

interesująca poznawczo, z osobistymi przemyśleniami, świadomością podjętego tematu, bogato ilustrowana. Jednocześnie pragnę podkreślić, że całość pracy doktorskiej Pani Mgr Agaty Read ze względu na jej wysoki poziom merytoryczny i artystyczny, złożoność podjętego tematu i zaangażowanie, zasługuje na wyróżnienie.

Z pełnym przekonaniem rekomenduję Radzie ds. stopni Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku nadanie Pani mgr Agacie Read stopnia doktora w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

A handwritten signature in black ink, reading "Krzysztof Fabisiak". The signature is written in a cursive, flowing style with a large initial 'K' and a decorative flourish at the end.

Łódź, 17.04. 2023

